

INVALIDILIITTO RY:N LAUSUNTO

Asia: Pelastusalan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toimintaohjelmaluonnos, tasa-arvoinen ja yhdenvertainen pelastustoimi

Lausunto kirjoitettu:

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=c47969f3-f5aa-40f9-97dd-9e4b7d2b2fab>

Viite: Sisäministeriön lausuntopyynnön diaarinumero: VN/6181/2021

Invalidiliitto kiittää sisäministeriötä lausuntopyynnöstä koskien pelastusalan pelastustoimen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toimintaohjelmaluonnosta. Invalidiliitto ry on fyysisesti vammaisten ihmisten valtakunnallinen vaikuttamisen ja palvelutoiminnan monialajärjestö. Liitto edistää ja kehittää fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten henkilöiden mahdollisuuksia osallistua, liikkua ja elää täysipainoista elämää. Invalidiliitossa on lähes 30 000 henkilöjäsentä ja 145 jäsenyhdistystä.

Pelastusalan työtehtäviin vammaisia työntekijöitä mukaan!

Invalidiliitto kiittää siitä, että toimintaohjelmaan on nostettu esiin ”sopivaa työtä kaikille” -ajattelua varsin laajasti ja nimetty tämä malli kyselyvastausten perusteella. Invalidiliitto katsoo, että pelastusala on pelastustoimen palomiehen kelpoisuutta ja toimenkuvaa laajempi toimintaympäristö. Toimintaohjelmassa kohdassa 2.3 Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo toiminnassa todetaan aivan oikein, että ”pelastusosalalla tulisi soveltaa entistä enemmän ”Sopivaa työtä kaikille” -ajattelua. Esimerkiksi neuvontaan ja paloturvallisuuteen liittyvissä tehtävissä erilaiset näkökulmat voivat edistää onnettomuuksien ennaltaehkäisyä. Vammaisuus ei estä auttamasta muita ihmisiä, päinvastoin: vammaisuuden ymmärtäminen voi helpottaa sopivien tehtävien löytämistä.” Invalidiliitto edistää ”Sopivaa työtä kaikille” -ajattelutapaa ja on valmis yhteistyössä pelastustoimen kanssa muokkaamaan sopivia työtehtäviä fyysisesti vammaisille ja toimintaesteisille henkilöille.

Invalidiliitto kiinnittää huomiota siihen, että toimintaohjelmassa pitkän aikavälin tavoitteeksi tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kehittämisessä pelastustoimessa (3.1) on nimetty työolojen, palkkauksen ja rekrytointikäytäntöjen kehittämisessä tasa-arvoisemmiksi ja yhdenvertaisemmiksi, vammaisten henkilöiden ja osatyökykyisten määrän lisääminen pelastusalan henkilöstössä. Tämä pelastusalan toimintaohjelman kohta lisää systemaattisen tarkastelun mahdollisuutta vammaisten ihmisten yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Paloasemien toimenpide-ehdotukset kannatettavia (3.4 Työolot, palkkaus ja etuudet)

Invalidiliiton mielestä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöryhmän ehdotus, että ”Palosuojelurahaston tuki paloasemarakentamisessa ja -uudistamisessa kohdennetaan vain tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskriteerit täyttävälle paloasemarakennuksille” on kannatettava. Tämä toimintaohjelman kohta rinnastuu

julkisissa hankinnoissa edellytettäviin esteettömyyden vähimmäisvaatimukseen ja sosiaalisiin kriteereihin.

Invalidiliiton mielestä on tärkeää nostaa paloasematilojen esteettömyys ja saavutettavuus omaksi toimenpide-ehdotukseksi toimintaohjelmassa ja selvitystyön laadinta toteutetaan tarvittavien sidosryhmien kanssa. Tämä on oikeanlainen kirjaus, jota myös YK:n vammaissopimuksen artiklan 4.3 vammaisten ja vammaisjärjestöjen osallistamisvaade tukee.

Invalidiliitto pitää kannatettavana kirjausta, että toimintaohjelmassa paloasemia koskevassa toimenpide-ehdotuksessa ”tehdään pelastusalan esteettömyys- ja saavutettavuusselvitys koskien viestintää, välineitä, tiloja ja tiedotusta.”

Toimintaohjelma puuttuu vammaisten rekrytointisyrjintään (3.5 Koulutus ja rekrytointi)

Invalidiliiton tiedossa on vammaisten ihmisten rekrytointivaiheen syrjinnän laajuus työelämässä. Siksi pidämme erinomaisena, että toimintaohjelmassa todetaan rekrytoinnin välineenä käytettävä positiivinen erityiskohtelu, jossa voidaan jo rekrytointivaiheessa tehdä asianmukaisia toimia vammaisten ihmisten työllisyyden tosiasiallisen yhdenvertaisuuden lisäämiseksi. Toimintaohjelman nimenomainen velvoittava ilmaus ”on otettava käyttöön” pelastusalan organisaatioiden rekrytointiprosesseissa tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta kehittäviä toimenpiteitä, on edistysaskel oikeaan suuntaan. Toimintaohjelmassa on kuvattu, että ”osatyökykyisten ja vammaisten henkilöiden rekrytointiin panostetaan.” Dokumentoinnin tärkeys näkyy toimintaohjelmassa selvästi, koska ”toimenpiteet on kuvattava organisaation tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa.” Pelastusalalla koulutuksen merkitys korostuu, jotta ylipäättään voi suoriutua ja työskennellä pelastusalalla.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön sanastoon (liite 1.) edellytetään korjauksia

Invalidiliitto pitää tärkeänä erillisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön sanaston avaamista toimintaohjelmassa, mutta terminologiaa pitää vielä korjata ja täydentää.

Kaikille sopiva suunnittelu on määritelty YK:n vammaissopimuksen artiklassa 2, mikä tarkoittaa tuotteiden, ympäristöjen, ohjelmien ja palvelujen suunnittelua sellaisiksi, että kaikki ihmiset voivat käyttää niitä mahdollisimman laajasti ilman mukautuksia tai erikoissuunnittelua. Tämä *design for all* -ideaali täydentäisi sopivasti pelastusalan toimintaohjelmaa.

Invalidiliiton mielestä esteettömyyden määritelmä pääpiirteissään on hyvin muotoiltu. Tähän voisi vielä lisätä, että esteetön toimintaympäristö hyödyttää kaikkia ihmisiä ja helpottaa kaikkien liikkumista ja toimimista sekä lisää turvallisuutta. ”Erilaisuuden” sijaan tulisi käyttää termiä moninaisuus. Nyt määritelmässä on käytetty näitä molempia termejä.

Yhdenvertaisuuslaki edellyttää myös yhdenvertaisuuden edistämisestä ja tästä pitäisi olla oma kohta yhdenvertaisuussuunnitelman lisäksi. Yhdenvertaisuuslain syrjintään kuuluu myös vastatoimien kieltö, joka ei näy toimintaohjelmassa. Muut syrjintäperusteet on kuvattu asianmukaisesti liitteen sanastossa.

Invalidiliiton mielestä yhdenvertaisuuslain 15 §:n kohtuulliset mukautukset vammaisille pitäisi myös avata omana kohtanaan toimintaohjelmassa eikä pelkkä maininta kohtuullisten mukautusten epäämisestä syrjintänä ole vielä riittävää. Toimintaohjelman kohdassa 2.1 Henkilöstöasiat, tilat ja välineet yhdenvertaisuusvaltuutetulta saadun tietoaineiston pohjalta on todettu, että ”palotarkastustoiminnan osalta oli tapauksia, jossa asiakkaan osalta oli tehty ratkaisuja, missä ei oltu huomioitu henkilön vammaisuuden tarvitsemia apuvälineitä. Näissä tapauksissa pelastusviranomaisten kohtuullisten mukautusten tuntemus nähtiin tärkeäksi.” Tämäkin tietoaineisto puoltaisi kohtuullisten mukautusten selventämistä vammaisille toimintaohjelmassa.

Sanastossa sukupuoleen liittyviä käsitteitä avataan laajasti, mutta YK:n vammaissopimuksen artikla 3 (Yleiset periaatteet) g) -alakohdan vammaisten naisten ja miesten välistä tasa-arvoa ei kuvata eikä moniperustainen syrjintäkään avaudu vamman ja sukupuolen kautta.

Sukupuolisokeus -termiä voidaan pitää YK:n vammaissopimuksen artiklan 8 (Tietoisuuden lisääminen) vastaisena, koska sokeus käsitetään yleisesti näkövamman vastineena. Termi voi lisätä vammaisia ihmisiä kohtaan tunnettua ennakkoluuloja ja stereotyyppioita. Siten esitämme kuvatus termin korvaamista sukupuolineutraliteetti - ilmaisulla.

Helsingissä 22. päivänä kesäkuuta 2021

INVALIDILIITTO RY

Janne Juvakka
toimitusjohtaja

Laura Andersson
yhteiskuntasuhdejohtaja

Lisätietoja: Henrik Gustafsson, lakimies, henrik.gustafsson@invalidiliitto.fi